

วิจารณ์และแนะนำหนังสือ

สุรัตน์ กีติริ*

เรื่อง คุยกันเรื่องความคิดกับ ศ.นพ.ประเวศ วงศ์. โดย ธนาลักษณ์โกวิทย์ (ผู้สัมภาษณ์) และอรศรี งามวิทยาพงษ์(บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิゴมล คีมทอง, 2535. 93 หน้า. ราคา 55 บาท

“ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วงศ์” เรากลุ่มนี้ต่างทราบกันดีว่า ท่านเป็นแพทย์อาชญากรรม นักเขียน นักพัฒนา นักคิด คนสำคัญคนหนึ่งของสังคมไทย ในปัจจุบัน ท่าน ดำรงตำแหน่งกรรมการที่สำคัญหลายตำแหน่ง เคยได้รับรางวัลที่สำคัญมากราย เช่น รางวัลแมกไซไซ เป็นต้น จากคำนำของหนังสือเล่มนี้ บรรณาธิการได้สรุปไว้อย่างน่าสนใจว่า

“อาจารย์ประเวศเป็นนักวิทยาศาสตร์ เป็นแพทย์ผู้ได้ทำหน้าที่มากกว่าเพียงการตรวจรักษาโรคดังเช่นแพทย์ทั่วๆ ไป แต่ท่านนับเป็นแพทย์ผู้เสนอแนะความคิด อันจะช่วยบำบัด ความเจ็บป่วยของสังคมโดยรวม และของบุคคลอันมีความทุกข์จากการดำรงชีวิตในสังคม ปัจจุบันด้วยความโดยเด่นที่สุดของนักคิดท่านนี้ คือ ฐานความคิดของท่านทั้งหมดมาจากการ “แก่นพุทธธรรม” อันเป็นหลักฐานของภูมิปัญญาไทยในอดีต...”

หนังสือเล่มนี้มาจากการสัมภาษณ์ของ ผศ.นพ.ธนา นิลักษณ์โกวิทย์ แห่งภาควิชา จิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์รามาธิบดี เมื่อปี 2532 และหลังจากเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 จัดพิมพ์ขึ้นในโอกาสที่ท่านครบครอง 60 ปี

เนื้อหาของหนังสือแบ่งออกเป็น 3 ตอน พอกจะสรุปเนื้อหาที่น่าสนใจบางตอนได้ ดังนี้
ตอนแรก ความคิด 7 แบบ ได้แก่ คิดแบบเบะเบะ คิดแบบวิทยาศาสตร์ คิดแบบ อิทปปัจจยตา (คิดเชื่อมโยง) คิดแบบอริยสัจ คิดแบบทวิลักษณ์ (2 ด้าน) คิดแบบทางบวกและ คิดแบบไม่คิด?

คิดแบบเบะเบะ เป็นความคิดตั้งแต่เด็กๆ แต่คิดอย่างไม่เป็นระบบ เพราะไม่มีการสอน ให้รู้จักวิธีคิด

คิดแบบวิทยาศาสตร์ ทำให้รู้จักคิดถอยหลังตรวจสอบความรู้ และสามารถสร้างความรู้ ใหม่ได้ โดยมีภูมิปัญญาเป็นเครื่องกลั่นกรอง

*อาจารย์ สำนักงานรายงานสาธารณะพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร์

คิดแบบอิทปัปจจยา เป็นการคิดเชื่อมโยง ว่าสิ่งต่างๆ ล้วนเป็นกระแสของเหตุปัจจัย
คิดแบบอริยสัง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคิดแบบอิทปัปจจยา ที่ต้องรู้จักทุกๆ สมุทัย
(สาเหตุของทุกๆ) นิโรค (การดับทักษี) และมรรค (วิธีที่จะดับทักษี)

គិតបែនការងាររបស់ខ្លួន (2 ដាន) ព័ត៌មានការងាររបស់ខ្លួន នៃប្រធានាជានទាំងអស់

คิดแบบทางบวก หรือ positive thinking เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับคิดแบบทวิลักษณ์ การคิดในทางบวกหรือทางที่ดี มีผลต่อสุขภาพจิตและร่างกายมาก

คิดแบบไม่คิด ภาระหยุดคิดจะช่วยแก้ไขการคิดที่ผิดทาง ปกติคนเราเมื่อรู้สึกตัวจะคิดอยู่ตลอดเวลา แต่ให้สามารถฝึกให้หยุดคิดได้ ก็จะเกิดความสงบสุข การไม่คิดคือการเจริญบูรณ์ดีซึ่งทำให้เราแจ้งและอยู่กับปัจจุบัน ทำให้เกิดปัญญาและความสง่า

ตอนที่ 2 วิธีฝึกฝนความคิด อธิบายการคิดตามหลักพุทธศาสนาว่า เป็นการคิดตามหลักเหตุผล หลักวิทยาศาสตร์ ถ้าเข้าใจ เราจะใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาได้มากขึ้น ในการแก้ปัญหา เมื่อนำความรู้ไปใช้ จะต้องคิดอยู่ตลอดและสรุป เป็นการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ใหม่ ๆ ใน การปลูกสร้างความคิดสร้างสรรค์ ชีวิตคนเราช่วง ๐ - ๖ ปีแรก เป็นช่วงสำคัญมากในการปลูกฝังนิสัย พฤติกรรม แต่คนเราเกิดสามารถเรียนรู้ได้ พัฒนาความคิดได้ในภายหลัง การศึกษาต้องเป็นการถ่ายทอดเพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของสิ่งต่าง ๆ เป็นปัญญาความรู้ การสรับประทานการศึกษา วิธีหนึ่ง คือ สอนวิธีมอง วิธีคิด หัดสังเกต ทำวิจัยให้เข้าใจมันในภาพ หรือ concept คือ ความเชื่อมโยงของสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันเราเกิดสามารถฝึกฝนความคิดได้ โดยหัดตั้งคำถาม หัดวิเคราะห์ วิจัย ในการทำวิจัย ต้องรู้ว่าเรื่องอะไรสำคัญ นำภารกิจ จึงต่อยอดเอาวิธีการวิจัยเข้ามาใช้ ขั้นต่อกما ควรจะมีการแลกเปลี่ยนความคิดเพื่อให้ได้ความจริงความรู้จริง

ตอนที่ 3 ความคิดเพื่อคุณภาพชีวิตและการงาน อธิบายความหมายแห่งความสุขว่า การทำงานให้มีความดุข เป็นเรื่องสำคัญในชีวิตมนุษย์ ซึ่งปัจจัยหลักๆ อย่างเป็นตัวกำหนด เช่น ภาระนัดกรรมและค่านิยม คนที่มีความสุขไม่ได้อยู่ที่รายได้อย่างเดียว แต่มีปัจจัยอื่นๆ ด้วย เช่น ค่านิยมที่กำหนดความทุกข์ ความสุขของคน โดยพยายามส่งเสริมค่านิยมที่พึงดูนั่ง เศร้าศรีที่แท้จริงต้องอยู่ภายใต้ตัวเอง ถ้าเราทำงานได้ดี มีความพอดี รู้สึกมีเกียรติ ก็เป็นหัวศรีได้โดยไม่ต้องให้ใครมา干预 การเปลี่ยนค่านิยมสังคมเพื่อให้คนมีความสุข ทำได้โดยปรับปรุงระบบการศึกษา เพื่อให้คนเข้าใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและตัวเราเองก็ต้องเข้าใจสิ่งต่างๆ เพื่อทำตัวเองให้มีอิสระ การที่คนเราจะเห็นคุณค่าของตัวเองได้ จะต้องสนใจเรื่องของคุณค่าในตัว โดยอาศัยหลักพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดปัญญา ความสุขของคนเราเปลี่ยนไปตามขั้นตอนของชีวิต ความสุขที่แท้ คือ ความสงบ คืออิสรภาพ ทำใจให้เกิดความสงบ พยายามและความกรุณ พัฒนาความเมตตา และในตอนท้าย ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความไม่สงบทางการเมือง เมื่อเดือนพฤษภาคม 2535 ด้วย

หนังสือเล่มนี้มีขนาดสั้นๆ แต่ให้ข้อติดที่มีเหตุผล มีประโยชน์ ถ้าได้อ่านอย่างเข้าใจ เชื่อว่าจะมีคนค่าต่อการมองโลก การดูรังสีวิถีมากที่เดียว